

Výskumný ústav pôdoznaectva a ochrany pôdy, Bratislava
Regionálne pracovisko Banská Bystrica

Monitoring a informačný systém pôd SR

Jozef Kobza

kobza.vupop@isternet.sk

Európska koncepcia integrovaného výskumu v ekológii pre oblasť Pôda a jej ochranu

- **Priestorové a časové zmeny pôdných procesov a parametrov**
- **Procesy ovplyvňujúce funkcie a kvalitu pôdy**
- **Ekologické, technické, ekonomické a sociálne aspekty ohrozenia pôdy**
- **Faktory (ohrozenia) ovplyvňujúce ekoslužby**
- **Stratégie a operačné analýzy pre ochranu pôdy**

Európska stratégia pre výkon monitoringu pôd zahŕňa:

- Monitoring pôd je chápaný ako integrovaná časť monitoringu životného prostredia
- Pre každú z 8 reálnych hrozieb (threats to soil), ako je erózia, úbytok organickej hmoty, kontaminácia, zastavané územia, kompakcia, zníženie biodiverzity, salinizácia, záplavy a zosuvy sú identifikované parametre a indikátory pre potrebu ich monitorovania
- Bude vypracovaný program meraných základných pôdnych parametrov monitorovacích lokalít, ktoré budú súčasťou európskej pôdnej monitorovacej siete s možnosťou prepojenia na existujúce údaje o pôdach vo vzťahu k európskej mape v M 1 : 1 000 000
- Existujúce národné údaje budú harmonizované do takej miery, ako to bude len možné
- Súčasťou tejto iniciatívy bude aj stimulácia národných stratégií ochrany pôdy a ich hodnotenia
- EK sa zaväzuje ustanoviť priblíženie takeého pôdneho monitorovacieho procesu na báze už existujúcich monitorovacích systémov, avšak s vývojom mechanizmu, ktorý by lepšie pomohol manažovať aktivity na pôde, lepšie chrániť pôdu a jej funkcie transparentným spôsobom v rámci celého európskeho spoločenstva
- Dôležitým krokom bude vytvorenie základnej (štartovacej) databázy nevyhnutnej pre celkové hodnotenie pôd európskeho spoločenstva

Postavenie monitoringu pôd v životnom prostredí

- je realizovaný ako čiastkový monitorovací systém - pôda (ČMS - P) pod koordináciou MŽP SR (10 ČMS) a finančným zabezpečením MP SR od roku 1992
- akceptuje ekologický prístup pri rozmiestnení monitorovacích lokalít
- zahŕňa produkčné funkcie pôdy
- v spojitosti s ostatnými ČMS poskytuje obraz o aktuálnom stave a vývoji pôd a krajiny

Ciele monitoringu pôd

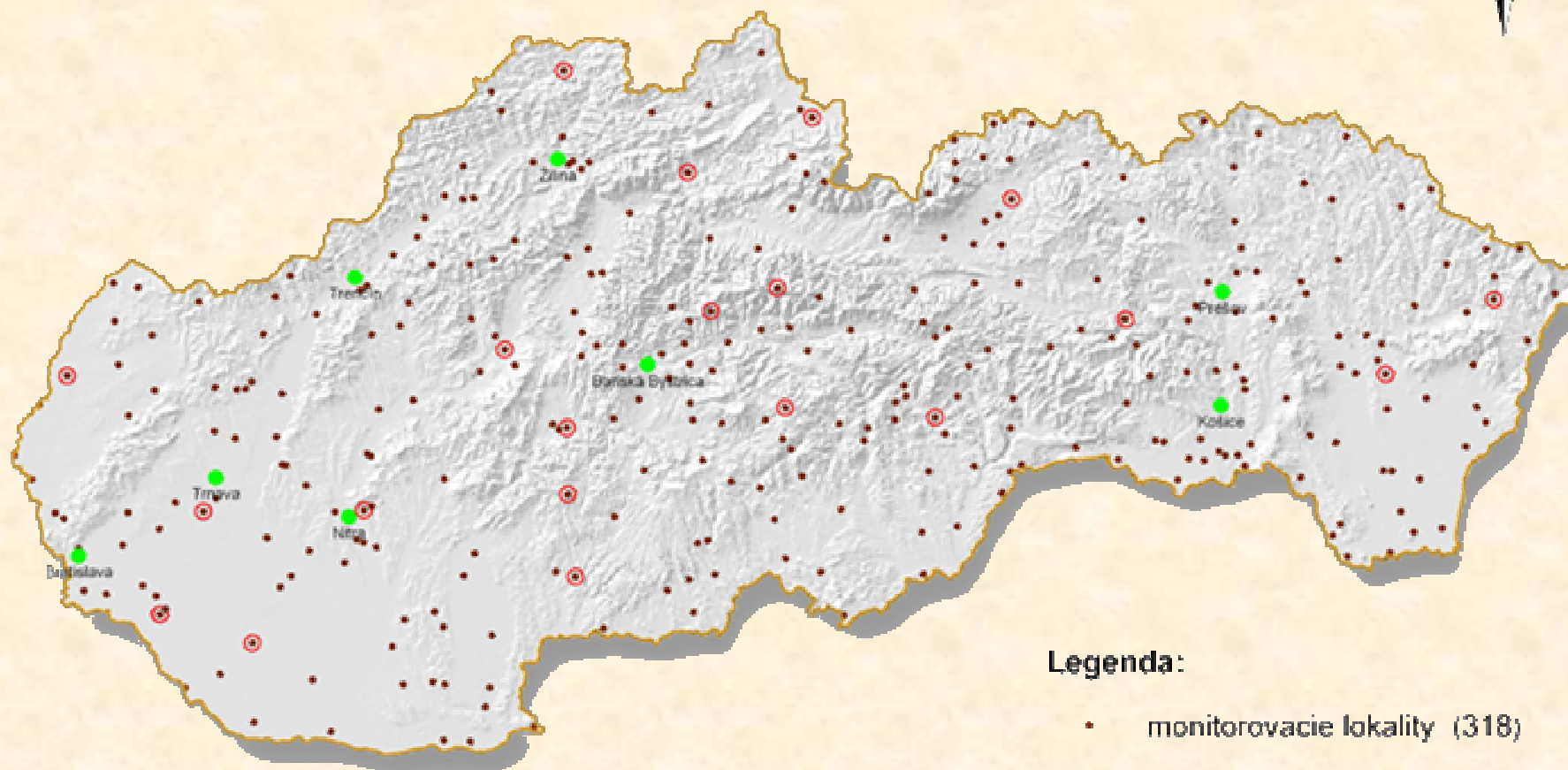
- **poznanie najaktuálnejšieho stavu našich pôd (poľnohospodárskych, lesných i pôd nad hornou hranicou lesa) v pôdnom profile**
- **sledovanie vývoja tých vlastností, ktoré sú rozhodujúce z hľadiska konkrétnych ohrození v súlade s návrhom EK**
- **v kontexte s návrhom EK ide o systematické sledovanie pôdných premenných vo vzťahu k ich zmenám v kvalite ako aj ochrane pôdy a pre zabezpečenie environmentálnej kontroly**

Štruktúra monitoringu pôd

- monitoring v základnej sieti monitorovacích lokalít na poľnohospodárskych pôdach a pôdach nad hornou hranicou lesa (*VÚPOP Bratislava na 318 lokalitách*)
- monitoring v základnej sieti monitorovacích lokalít na lesných pôdach (*LVÚ Zvolen na 112 lokalitách*)
- plošný prieskum kontaminácie pôd (*ÚKSUP Bratislava*)

Sieť monitorovacích lokalít na poľnohospodárskych pôdach a pôdach nad hornou hranicou lesa

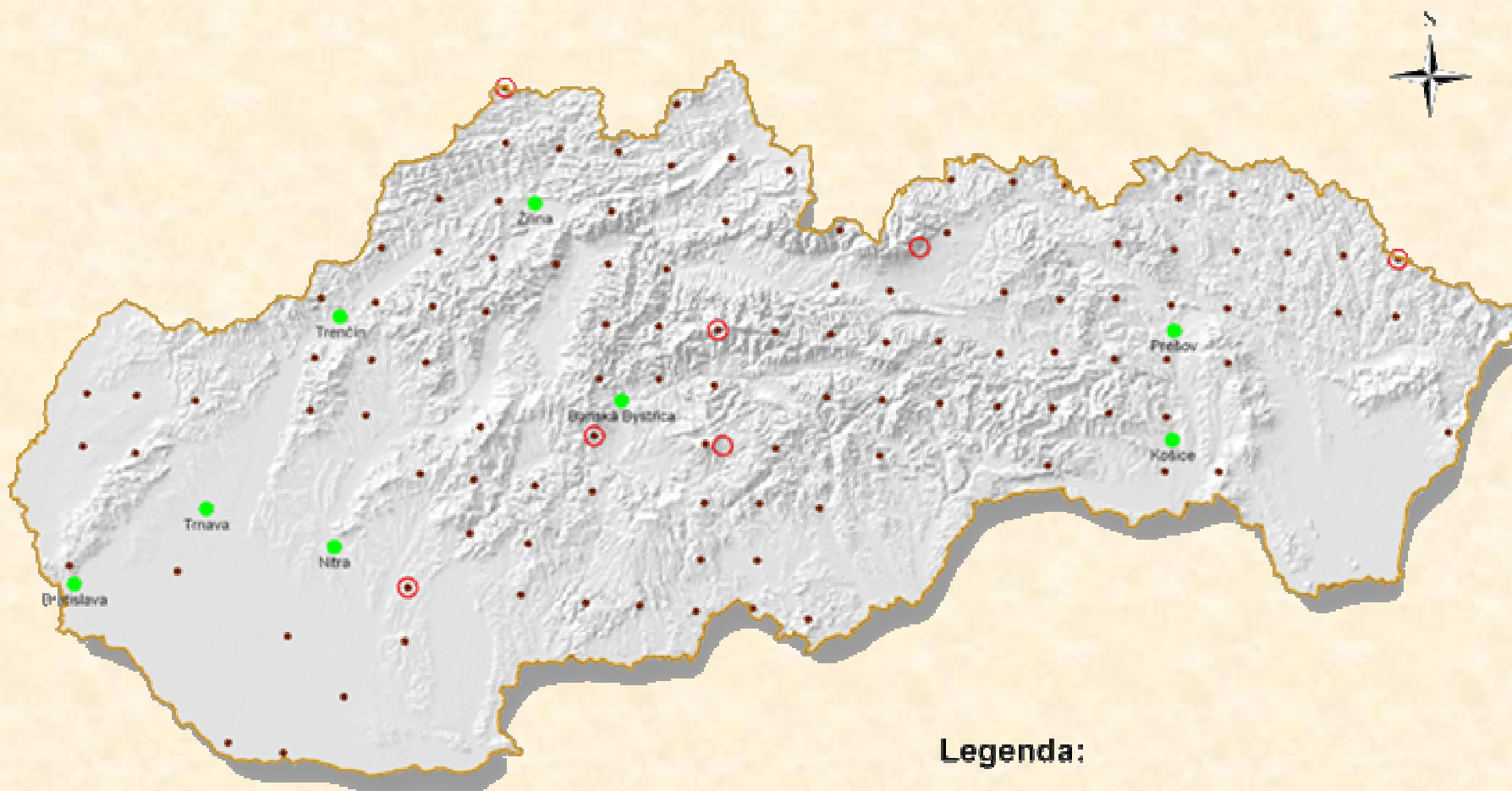

Legenda:

- monitorovacie lokality (318)
- kľúčové lokality (21)
- krajské mestá

Sieť monitorovacích lokalít na lesných pôdach

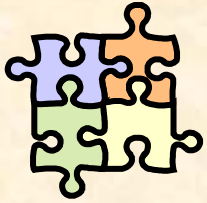

Legenda:

- sieť extenzívneho monitoringu 16x16 km (112)
- sieť intenzívneho monitoringu (7)
- krajské miesta

Predmet monitorovania a tvorba nových informácií

- **identifikačné údaje a ich aktualizácia**
- **chemické vlastnosti (ornica, podornica)**
- **chemicko-fyzikálne vlastnosti (ornica, podornica)**
- **fyzikálne vlastnosti (ornica, podornica)**

Jednotlivé parametre vlastností pôd sú zaradené v databázových blokoch podľa okruhov sledovania.

V nadväznosti na návrh EK súvisia s nasledovnými ohrozeniami:

- **kontaminácia pôd**
- **acidifikácia pôd**
- **alkalizácia a salinizácia pôd**
- **kompakcia pôd**
- **erózia pôd**
- **úbytok pôdnej organickej hmoty a prístupných živín**
- **dezertifikácia pôd**

Measured parameters according to given threats in Slovakia

Threat: Soil organic matter

- organic carbon (C_{ox})
- total nitrogen (N_t)
- C : N ratio
- humic acids (HA)
- fulvo acids (FA)
- HA : FA ratio
- optical parameter Q_6^4
- elemental analyses (C, H, N, O)
- ^{13}C NMR parameters

Threat: Soil erosion

- **mechanical fractional composition**
- **organic carbon (C_{ox})**
- **physical parameters (bulk density, porosity)**
- **available nutrients (P, K)**
- **^{137}Cs isotope**

Threat: Soil contamination

- **total element concentrations (Cd, Pb, Cr, Ni, Zn, Cu, As, Hg, Se, Co) – with HNO_3 + HCl + HF (aqua regia is tested for the time being)**
- **concentrations of risk elements extracted with 2M HNO_3 (Cd, Pb, Cr, Ni, Cu, Zn)**
- **As (2M HCl)**
- **$F_{\text{watersoluble}}$**
- **mobilisable elements extracted with 0.05M EDTA (Cd, Pb, Cr, Ni, Zn, Cu)**

Perspectives: mobile forms extracted with NH_4NO_3

Threat: Soil compaction

- **physical parameters (bulk density, porosity, air capacity, fractional mechanical composition, infiltration, retention characteristics)**

Threat: Soil salinisation and alkalisation

- **electric conductivity of a soil water extract (ECe)**
- **exchangeable cations (Na, K, Ca, Mg) in saturation extract (to determine SAR)**
- **exchangeable anions**
- **pH values**

Threat: Soil sealing

Problems were not identified for the time being.

The need of discussion.

Threat: Soil biodiversity

Problems have to be identified in other monitoring subsystem of environment – „Partial monitoring system (PMS) – Biota“.

Threat: Floods and landslides

Awaiting further discussion.

Ukážka z databázy (13 blokov ČMS-P)

Výber údajového bloku

- Územná identifikácia monitorovacích lokalít
- Klasifikácia pôdy a označenie horizontu
- Fyzikálne vlastnosti
- Pôdna reakcia a obsah uhličitanov
- Makroživiny
- Mikroživiny
- Humus
- Výmenné katióny a sorpčný komplex
- Totálny obsah rizikových stopových prvkov
- Stopové prvky vo výluhu 2M HNO₃, 2M HCl
- Stopové prvky - mobilné a prijateľné formy
- Stopové prvky v rastlinách
- Organické kont. a indikátory rád. znečistení

Editácia

Návrat

Ukážka z databázy - *blok Územná identifikácia*

Čiastkový monitorovací systém - pôda				
Územná identifikácia monitorovacích lokalít				
Interné číslo sondy	400044	Meno podoznanca	Kobza	Mapový list SMO 1:5000
Kraj	Stredoslovenský	Názov	022	Martin
Okres	5306	Martin	Číslo	38
Katastrálne územie	51252401	Súradnica x	1197170	
	Pribovce	Súradnica y	434815	
Klimatická oblasť		B5		Geomorfologická jednotka
mierne tepla, vlhka, s chladnou alebo studenou zimou, dolin		Kód	21700000	
Hadmorská výška [m]	420	Oblasť	Fatransko-tatranska oblasť	
Sklon [stupne]	0	Celok	Turcianska kotlina	
Expozícia	0	Podcelok		
		Oddelenie		
		Pododdelenie		
		Časť		

Ukážka z databázy - *blok Klasifikácia pôdy*

Čiastkový monitorovací systém - pôda

Klasifikácia pôdy a označenie horizontov

Interné číslo sondy: 400044

Pôdny typ 04
Čiernica

Pôdny subtyp 24
modálny (a)

Varieta 03
karbonátová (ý)

Substrát 57
karbonátové fluvialne sedim

Novotvary

Popis pôdneho profilu

	0	1	2	3	4
Označenie horizontu		260 Ap	820 AC	710 C	
Hĺbka horizontu [cm]	0	23	35	0	0
Hĺbka odb. vzorky [cm]	0	10	45		0
		30			
Farba pôdy (Munsell)		06 10YR	06 10YR		
Číselná hodnota farby		31	32		
Obsah skeletu [%]		20	35		
Štruktúra		03 drobnohrud ko víta	03 drobnohrud ko víta		

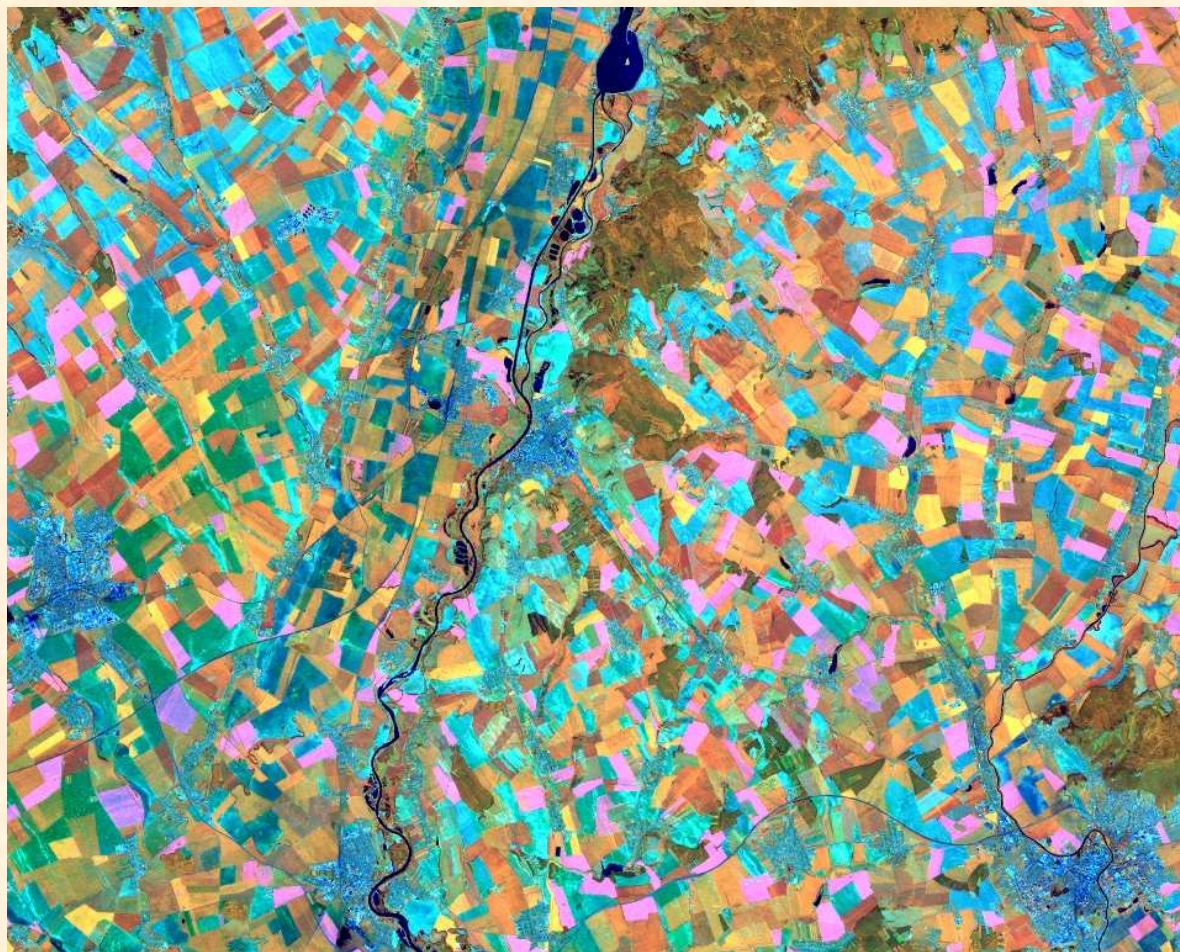
Ukážka z databázy - *blok Stopové prvky vo výluhu 2M HNO₃*

Čiastkový monitorovací systém - pôda					
Stopové prvky vo výluhu 2M HNO ₃ , 2M HCl					
Interné číslo sondy	400044	Dátum odberu	9.7.1993	Cyklus	1
Výluh 2M HNO ₃ , 2M HCl					
	0	1	2	3	4
Kadmium [mg/kg]		0,325	0,310	0,125	
Olovo [mg/kg]		15,5	15,1	5,3	
Chróm [mg/kg]		4,8	3,5	4,2	
Arzén [mg/kg]		2,8	1,8	0,6	
Zinok [mg/kg]		23,4	21,4	8,8	
Nikel [mg/kg]		5,9	5,1	2,4	
Meď [mg/kg]		12,9	13,3	5,9	
Kobalt [mg/kg]					

Ukážka bonitačnej mapy (účelový výrez), s výskytom pôdnej monitor. lokality

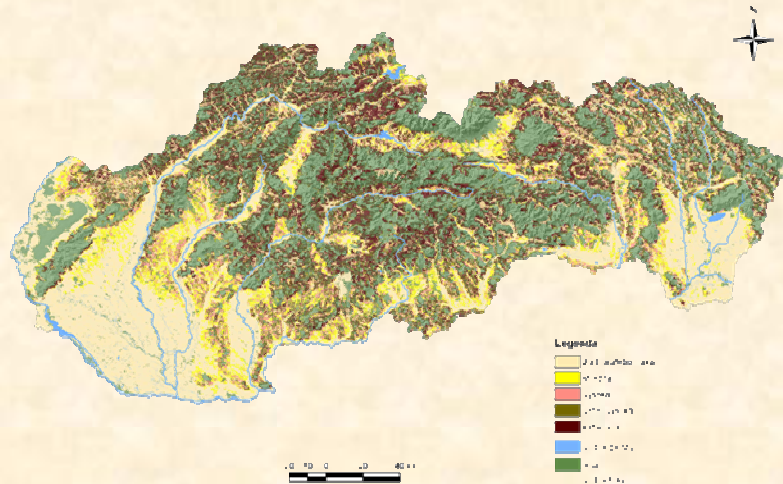

**Satelitná snímka LANDSAT 7 TM vo farebnom spektre RGB 4-5-3
používaná na identifikáciu poľnohospodárskych plodín**

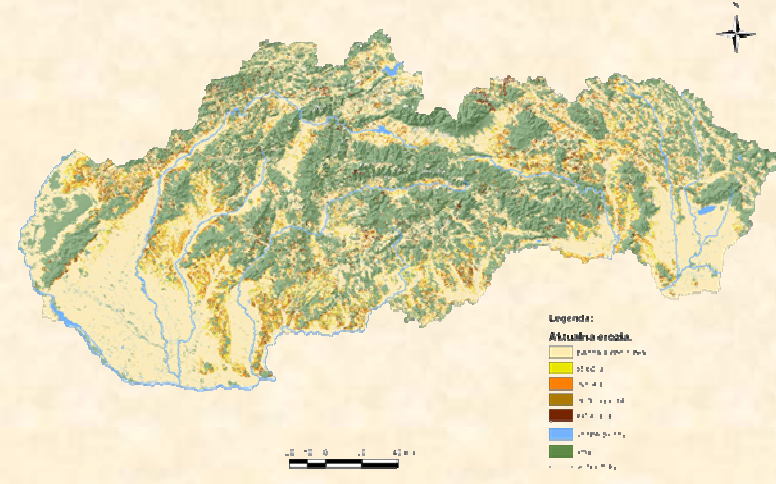

Ukážka výstupov z ISOP

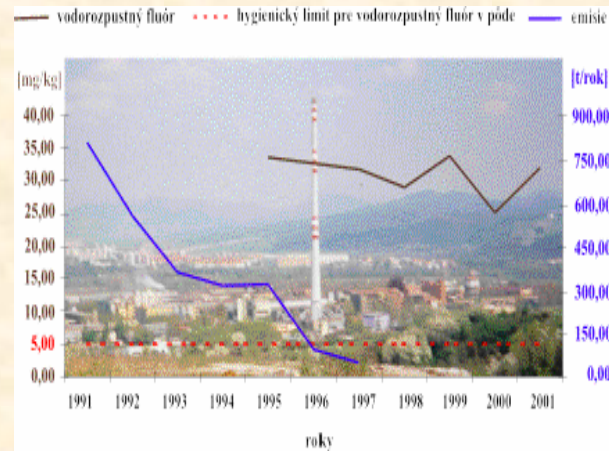
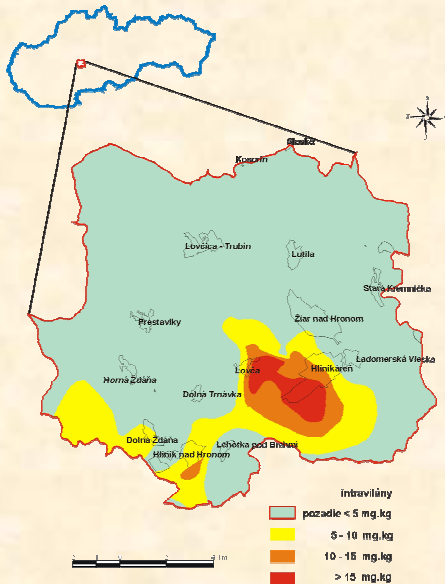
Potenciálna ohrozenosť poľnohospodárskej pôdy vodnou eróziou

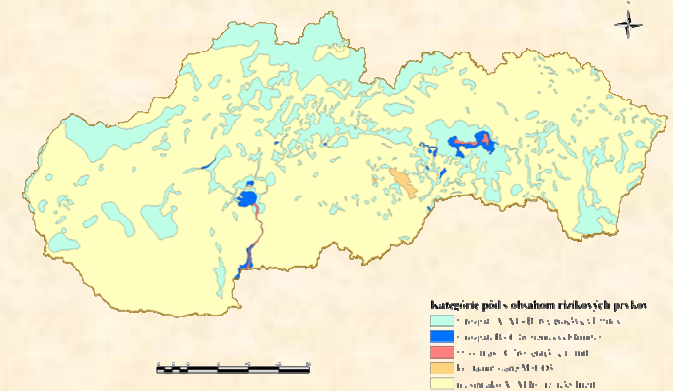
Aktuálna ohrozenosť poľnohospodárskej pôdy vodnou eróziou

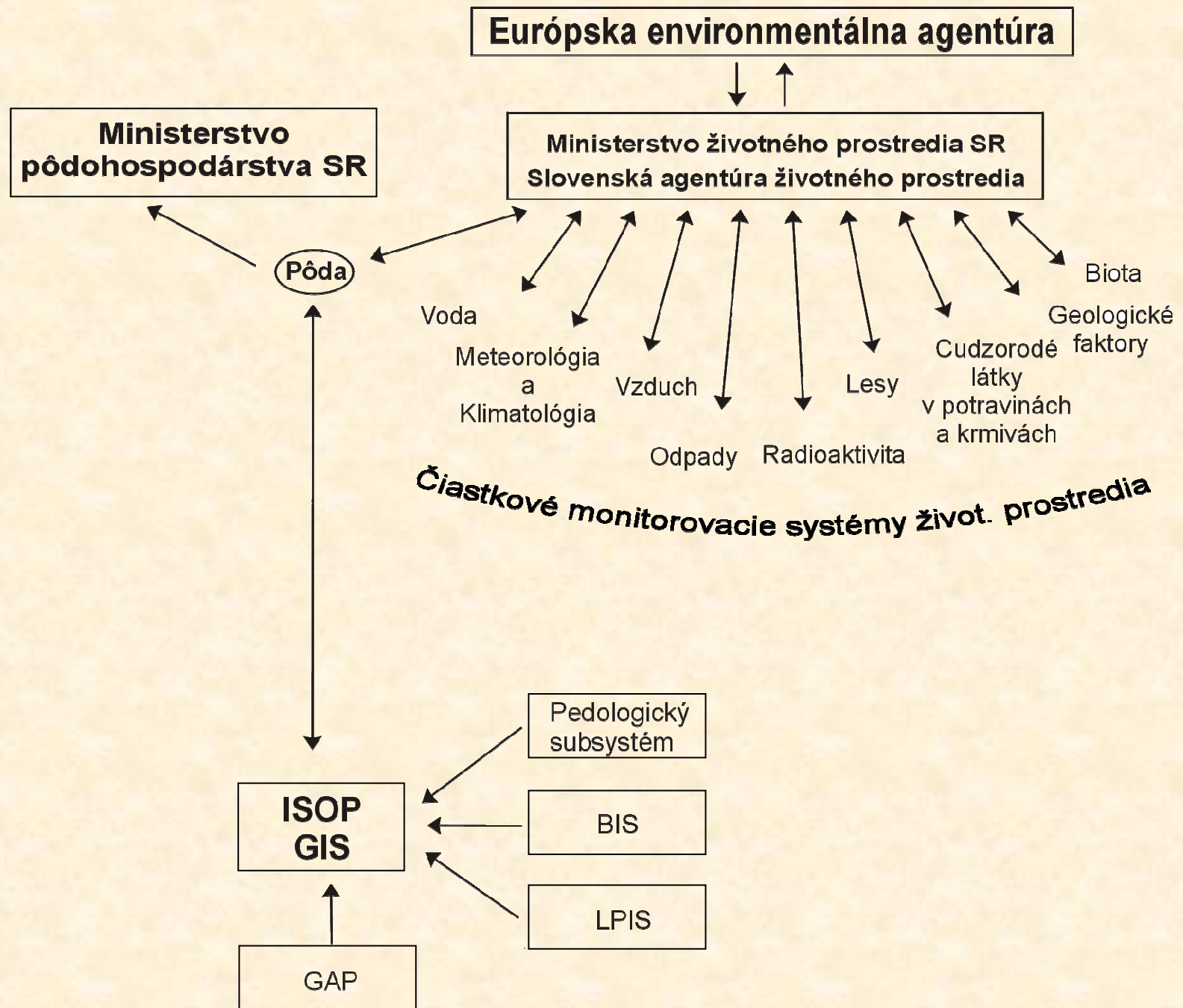

Mapa kontaminácie pôd vodorozpustným fluórom v regióne Žiar nad Hronom

Katégorie kontaminácie pôdneho fondu Slovenska

V súlade s požiadavkami EEA bude potrebné odpovedať na nasledovné otázky:

- **čo sa deje v životnom prostredí (v našom prípade s pôdami) – zlepšenie, zhoršenie, alebo nemenný stav?**
- **čo je príčinou zhoršovania zisteného stavu?**
- **čo by sa mohlo, resp. malo urobiť v prospech riešenia identifikovaného environmentálneho problému?**

Jeden z článkov 6. Environmentálneho Akčného programu Komisie EÚ (článok 10) zo dňa 24. 1. 2001 hovorí o monitoringu a hodnotení jeho výsledkov, ako aj ich implementácii do národných pôdnych politík.

Komplexnosť opatrení musí byť v spojitosti s udržateľným vývojom nielen pôd, ale aj krajiny. Preto musia byť riešené tak, aby nedochádzalo k poškodzovaniu ochranných funkcií pôdy, a teda ani stability krajinného celku. Najúčinnnejšie môžu byť vtedy, keď ich komplexnosť bude premietnutá v štátnej pôdnej politike.

Výskumný ústav pôdoznanectva a ochrany pôdy, Bratislava

**Kobza, J., Barančíková, G., Makovníková, J., Matúšková, L.,
Styk, J., Širáň, M., Vojtáš, J.**

**Hodnotenie stavu a trendov vývoja vlastností
poľnohospodárskych pôd Slovenska z výsledkov
monitoringu pôd SR**

Bratislava, 2005

A nation that destroys its soils destroys itself

(Franklin D. Roosevelt, 1937)

Ďakujem za pozornosť'